

Manzanas-Lesmes konexioa argitu digu Marcelo Usabiagak

Hernaniko Orbegozo burdindegiko lankideez informazioa helarazten zion Melitón Manzanas Demetrio Lesmes langileak. Mende erdia igarota, bien arteko harremanaz mintzo da lehen aldiz Marcelo Usabiaga 96 urteko komunista. Manzanas eta Lesmes ETAk hil zituen frankismo garaian.

Testua eta argazkia:

| AITOR AZURKI |

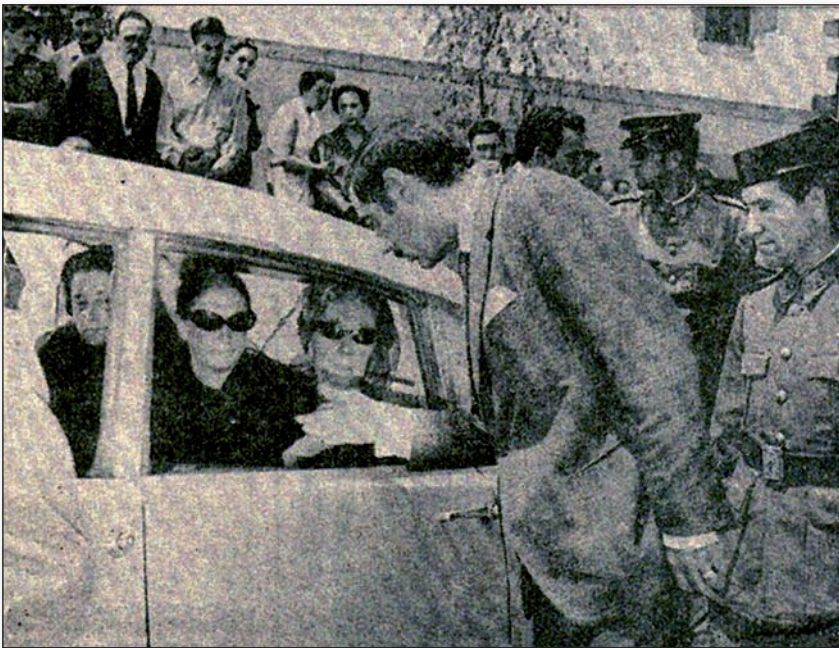
“ZER GERTATZEN ZAIZU ZURI?’. ‘Ez dut ezer sinatu behar’. ‘Gobernuaren dekretuaren arabera, soldata jaso ahal izateko, adin militarrean den orok sinatu behar du dokumentua. Zuk ere bai’. ‘Bada ez jauna! Nik ez dut sinatu behar! Zuk ez dakizu nor naizen ni!’. Aurpegira begiratu eta ez nuen ezagutu: ‘Begira, pentsa ezazu lasai. Sinatu eta dirua emango zaizu’. ‘Bada ez, jauna! Ez dut egingo! Eta nik zu oso ondo ezagutzen zaitut!’; hau esanez zuzenean begira geratu zitzaidan. Hernanitik ezagutzen ninduela uste nuen. ‘Oso ondo ezagutzen zaitut! Eta zure bizitza osoa dakit! Zu preso egon zara urte askoan! Egunero hitz egiten dut Manzanasekin eta egiten duzun gauza guztiez informatzen dut!’. Orduan izutu nintzen...”.

Hernaniko Orbegozo burdindegiko Pertsonal Saileko buru zela, Marcelo Usabiagak (Ordizia, 1916) Demetrio Lesmes (Sotoserrano, 1920 - Hernani, 1975) langilearekin izandako elkarrizketa honetatik ia mende erdia igaro da. 1965. urte ingurua zen eta orduantxe argitu ziren gure protagonistarentzat azken urteetan buruan jira eta bira izandako zenbait galdera, hainbat zalantza. Denboran atzera egingo dugu, misterioaren giltza bila.

Melitón Manzanas (Donostia, 1909-Irun, 1968) Irunen polizia inspektore izan zen, Gipuzkoako Gizarte Politikako Brigadako buru egin zuten arte. Ospetsu egin zen

Marcelo Usabiagak Manzanasen (ezkerrean) eta Lesmesen (eskuinean) arteko harremana kontatzeko erreparoa izan du beti. Biak ETAk hil zituen.

Goian, auto barruan, Melitón Manzanasen alarguna eta alaba 1968an, inspektorearen hiletan. Eskuinean, *Unidad* egunkari falangista Demetrio Lesmesen hilketaren berri emanez 1975ean. Lesmesek Hernaniko Orbegozoko langileak zelatatzen zituen eta informazioa pasatzen zion Manzanasi, tartean Marcelo Usabiagari buruzkoa.

oso bere gogortasun eta tortura-tzaile gupidagabe fama zela eta. Sindikalistak, PSOEko eta PCEko kideak, euskal nazionalistak... Hamaika izan ziren Donostia eta Irungo komisaldegietan bere alde-ketetatik igaro ziren herritarrak. Gobernadore zibil frankistaren kolaboratzaile estua zen, baita anti-frankismoaren aurkako errepresioaren burua ere.

1944. urte amaieran gerrillari talde bat ontzi batean Bidasoa igarota Hegoaldean sartzen ari zela jakin zuen Manzanasek, soldadu batek mendian metrailadore kargadore bat atzemanda. Handik egun gutxira, Manzanasek berak Usabiaga atxilotu zuen Donostiako pisu batean. Hamar gizon eta emakume batez osatu maki-taldeko kidea zen gure protagonista; orduantxe jakin zuten polizia 30 urtera kondenaturiko eta Iparraldera ihes egindako preso errepublikarra zela.

Torturak Manzanasen eskuetan

Usabiaga Irungo komisaldegira eramane zuten: “Gela batean sartu ninduen Manzanasek: ‘Aurrera joan, kabroi alena!’; eta mehatxuka: ‘Beno, zuk denak ordaindu beharko dituzul!’”.

Esan eta egin. Ukabilkadak jaso zituen sabelean, eta zapatak erantzi eta paretean zutik jartzera behartu ostein, Usabiagaren oinen gainean salto egin zuen Manzanasek makina bat bider. “Gorriak ikusi nituen. Nire bizitzan pasa dudak beldur handiena gau hartan izan zen...”.

Izan ere, bere eskuetatik igaro ondoren, goizeko ordu bietan, eskuak loturik, alde banatan polizia bat zuela, kalera eramanez zuten Manzanasek Marcelo: “Hau badakizue nora! Eta mugituz gero, egurra eta kito, e? Beldurrik gabe”. “Esaldi hori ez zait ahaztuko, fusilatu behar nindutela pentsatu nuen. Nola ihes egin pentsatzeari ekin nion”. Baina, azkenean, zorionez, Usabiagak ezagutzen ez zuen beste polizia-etxe batera eramane zuten. Atxiloketen ondorioa latza izan zen: Pedro Barroso gerrillari komandanteak heriotza zigorra jaso zuen eta Gas-teizen exekutatu zuten. Gainerakoek, 20 urteko espetxe-zigorra.

Ordiziarrek bere zigorra gogotik ordaindu zuten; zegokiona baino gehiago: 21 urte eman zituen Espainiako Estatuko zenbait espetxetan, eta azkenean, 1960. urteko ekainean askatasuna erdietsi zuen.

Espetxetik igaro ondoren, Orbegozo fabrikan hasi zen lanean. Dena dela, bi hamarkada igarota ere, Manzanasek ez zuen Usabiaga bakean utzi: igandero Donostiako Gobernu Zibilera joatera behartu zuen, Polizia Armatuaren eraikineri. Bertan goizeko hamar eta erdietatik ordubietara aulki batean eserita izaten zuen Marcelo. “Jo ez, baina denetarik esaten zidaten handik pasatzen ziren poliziaiek: putasemea, ‘gorria’... Nireak eta bi pasarazi zidan honek”.

Manzanas-Lesmes konexioa

Gezurra badirudi ere, azken gertakizun horrek harreman estua du Demetrio Lesmesen kasuarekin, izan ere, igandetan, komisaldegian, Melitón Manzanas Usabiagaren ondoan geratzen baitzen sarri denbora luzez berarekin hizketan: “Orduan konturatu nintzen asko zekiela nitaz, aste osoan lantegian egiten nituen gauza asko zehatz-mehatz esaten zizkidan eta, esaterako, zuzendari edo abokatuarekin izaten nituen bilerak, lan-magistraturan izandako epaiketak... ‘Nola demontre jakingo ote du honek?’. Jakin-min izugarria eragiten zidan, baina ez nion garrantzia gehiagorik

eman, egiten nuena jakitea legala baitzen”. Azkenean, enpresako abokatuarekin kontsultatuta, igandeetan polizia-etxera gehiago ez joatea erabaki zuen: “Tontorena egiten ari naiz, ea zer gertatzen den!”. Hala, Manzanasen aginduari aurre eginenez, legez ez baitzuten derri gorrezkoa igande oro preso ohiek komisaldegira bertaratztea. Hala ere, Marcelok jazarpen latza espero zuen Manzanasen aldetik.

Baina, bere harridurarako, bakean utzi zuen. Polizia-buruaren berririk gehiago ez zuen izan urte batzuetan, harik eta Demetrio Lesmes bere bizitzan azaldu zen arte. Berarekin izandako elkarrizketa tirabiratsua Lesmesek berak hasi zuela gogoan du 96 urteko komunistak. “Nik ez nuen ezagutzen. Bostehun langileren artean beste bat zelako. Besterik ez. Gainera, berak esan zidan, nik galdetu gabe: ‘Egunero hitz egiten dut Manzanasekin’. Eta paper bat atera zidan: ‘Francoren guardiaren parte naiz ni!’. Imajina ezazu nola geratu nintzen... Harri eta zur”.

Gertakaria Usabiagaren memorian iltzaturik mantendu da hamarkada luzez, orain gutxi kazetari honi kontatu dion arte. “Harrezkero ez nuen gaiaz gehiago jakin nahi izan. Eta publiko ere ez nuen egin; ez nion inori ezer galdetu, ez nion gaiari kasu gehiagorik egin. Jakinda nor zen bera! Bizitza izorratuko zidala pentsatzen bainuen. Pentsa,

MARCELO USABIAGAK UTZIA

Marcelo Usabiaga (eskuinean) Burgosko presondegiko patioan, 1955ean. 1944an Manzanasek atxilotu eta torturatu egin zuen. 21 urte egin zituen kartzelan, baina libre geratu ondoren, Manzanasek ez zuen bakean utzi.

urte gutxi batzuk neramatzan kartzelatik kanpo”, azpimarratu du Usabiagak. Nolanahi ere, ez zuten bakean utzi eta frankismo osoan kontrolatu eta espiatu zuten. Eguneroko lanetan zebilela, bere bizitza egiten, bat-batean galdeketa susmagarriak pairatzera komisaldegira joan beharra ongi aski gogoratzen du Marcelok: “Zertarako itzuli zara Iruñetik autoan? Zer egin duzu bertan?”, hainbat aldiz itaundu zida-

ten. Nik banekien nire atzetik zebiltzala”.

Lesmesekin izandako elkarrizketatik hiru urtera, 1968ko abuztuaren 2an, ETAk Melitón Manzanas hil zuen Irunen; bere historian prestatu eta antolaturiko lehen hilketa politikoa izan zen hura. Zazpi urteren buruan, berriz, 1975eko abuztuaren 8an, Demetrio Lesmes hil zuen ETAk Hernanin, aipatu lantegitik etxera bidean zihola tirokatuta.

Egiako xehetasunak aireratzten

Gertatutakotik mende erdia igaro ondoren, gure herriaren historiaren xehetasunok azaleratu dizkigu Usabiagak. Dena den, bere nahia ez da hautsak harrotzea, ezta jazoerek berarekin zerikusia dutela pentsatzea ere: “ETAk egindakoarekin inork ni lotzerik ez nuke nahi inondik inora. Argi jar ezazu hori, horregatik kontatzeko erreparoa izan baitut beti”, adierazi du tinko.

Memoriaren aldeko borrokalari sutsua izaki, gizarteak berari gertatutakoaren berri izatea du xede, historiaren zirrikitu ilunak eta egia osoa ezagutaraztea da bere bizitzako erronka nagusia. Izan ere, Fred Berence idazleak esan zuen lez, “historia txikiari hainbat teoria modernok trufa egiten badiote ere, honek historia handian esku hartzen du etengabe, eta, maiz, baita hura zehaztu ere”. ■

TALLERES
MITXELENA S.COOP.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000
Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Talleres Mitxelena, S.Coop.

Eziago Poligonoa • Zikuñaga Auzoa • 20120 HERNANI (Gipuzkoa)
T 943 55 25 12 - 16 • F 943 55 28 16 • info@talleremitxelena.com

www.talleremitxelena.com